

Wykaz skrótów:

1. **ARiMR** – Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa;
2. **CDR** – Centrum Doradztwa Rolniczego;
3. **CEIDG** – Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej;
4. **CSOB** – Centralny System Obsługi Beneficjenta;
5. **EFRR** – Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich;
6. **JSFP** – jednostka sektora finansów publicznych;
7. **KŁŻ** – krótkie łańcuchy żywnościowe;
8. **Koncepcje SV** – koncepcje inteligentnych wsi;
9. **KRS** – Krajowy Rejestr Sądowy;
10. **KRUS** – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego;
11. **LGD** – lokalna grupa działania o której mowa w art. 4 ustawy o RLKS;
12. **LSR** – strategia rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność;
13. **MRiRW** – Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi;
14. **OSZE** – Ogólnopolska Sieć Zagród Edukacyjnych;
15. **PROW 2014-2020** – Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020;
16. **PS WPR** – Plan Strategiczny Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027;
17. **RLKS** – rozwój lokalny kierowany przez społeczność;
18. **Rozwój DG** – rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej;
19. **Rozwój GA** – rozwijanie gospodarstw agroturystycznych;
20. **Rozwój GO** – rozwijanie gospodarstw opiekuńczych;
21. **Rozwój ZE** – rozwijanie zagród edukacyjnych;
22. **SJM** – samodzielne jednostki mieszkalne;
23. **Start DG** – podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej;
24. **Start GA** – tworzenie gospodarstw agroturystycznych;
25. **Start GO** – tworzenie gospodarstw opiekuńczych;
26. **Start KŁŻ** – tworzenie KŁŻ;
27. **Start ZE** – tworzenie zagród edukacyjnych;
28. **SW** – samorząd województwa;
29. **Umowa ramowa** – umowa o warunkach i sposobie realizacji LSR, o której mowa w art. 14 ustawy RLKS;
30. **WOPP** – wniosek o przyznanie pomocy;
31. **ZW** – zarząd województwa, o którym mowa w art. 3 ust. 1 i art. 6 ustawy RLKS;

MAŁE GOSPODARSTWO ROLNE
ROLNIK
MIEJSCE ZAMIESZKANIA
UBEZPIECZENIA

1	Małe gospodarstwo rolne – co w sytuacji gdy rolnik posiada grunty rolne na terenie dwóch województw – jaką powierzchnię gospodarstwa bierzemy wówczas pod uwagę? Pojęcia „małe gospodarstwo rolne” – skąd bierzemy powierzchnię?	Małe gospodarstwo rolne, zgodnie z definicją z wytycznych szczegółowych (1), jest to gospodarstwo, którego powierzchnia gruntów rolnych jest mniejsza od średniej wielkości powierzchni gruntów rolnych w kraju w 2023 r. wyrażona w ha fizycznych, a w przypadku województw gdzie średnia powierzchnia gruntów rolnych w gospodarstwie rolnym jest wyższa, za małe gospodarstwo przyjmuje się, gospodarstwo o powierzchni gruntów rolnych mniejszej niż średnia w tym województwie; określoną na podstawie informacji ogłaszanej przez Prezesa ARiMR na podstawie przepisów o PS WPR za rok 2023. Powierzchnię wszystkich gruntów rolnych gospodarstwa posiadanych przez rolnika, także tych, które są objęte dzierżawą, porównuje się do konkretnej wartości powierzchni gruntów rolnych określonej w regulaminie naboru przez LGD, która jest taka sama dla wszystkich LGD w danym województwie.
2	Czy do wielkości gospodarstwa zalicza się powierzchnię dzierżawionych gruntów rolnych? Rolnik bierze grunt w dzierżawę i zwiększa to jego powierzchnię gospodarstwa? Rolnik oddaje grunt w dzierżawę i zmniejsza to jego powierzchnię gospodarstwa?	Tak, do wielkości gospodarstwa zalicza się także powierzchnię dzierżawionych gruntów rolnych, pod warunkiem, że są one formalnie dzierżawione. Zgodnie z przepisami Kodeksu cywilnego, dzierżawa gruntu zwiększa powierzchnię gospodarstwa rolnika na czas trwania umowy dzierżawy, ponieważ dzierżawca korzysta z gruntów rolnych i ma prawo dysponowania nimi. Jeśli rolnik oddaje grunt w dzierżawę, to zmniejsza to powierzchnię jego gospodarstwa, ponieważ formalnie przestaje nim zarządzać. Każda zmiana związana z dzierżawą gruntów musi być odpowiednio udokumentowana. W celu udokumentowania posiadania gospodarstwa należy przedstawić decyzję o przyznaniu płatności bezpośrednich, a w przypadku nieotrzymywania płatności bezpośrednich decyzje o należnym podatku od gruntów rolnych (z każdej gminy, w której złożona została informacja IR-1 o gruntach) oraz wszystkie umowy dzierżaw gruntów rolnych (jeśli rolnik takie posiada).
3	Jakie dokumenty będą wymagane na potwierdzenie posiadania miejsca zamieszkania na obszarze wiejskim	W celu udokumentowania miejsca zamieszkania podmiotu na obszarze wiejskim LSR, wnioskodawca powinien przedstawić, wydane przez organ gminy, zaświadczenie z właściwej ewidencji ludności o miejscu zameldowania na pobyt stały lub czasowy wydane nie wcześniej niż 3 miesiące przed dniem złożenia wniosku. Natomiast w przypadku osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą potwierdzeniem będzie wydruk z CEIDG.

	objętym LSR? Na podstawie jakiego dokumentu będziemy badać miejsce zamieszkania?	W przypadku wnioskodawcy będącego osobą prawną lub jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną, jednym z warunków przyznania pomocy jest posiadanie siedziby lub oddziału, które znajdują się na obszarze wiejskim objętym LSR. Dokumentami potwierdzającymi ten warunek będą wydruk z CEIDG oraz wypis z KRS. Zgodnie z wytycznymi szczegółowymi (1), wyżej wymienione warunki przyznania pomocy to warunki podmiotowe o charakterze ogólnym. Jednak zwracamy uwagę, że istnieje możliwość uszczegółowienia tego obszaru w ramach kryteriów wyboru operacji o charakterze dostępowym, których spełnienie warunkuje udzielenie wsparcia. Tego rodzaju działania pozostają w zakresie kompetencji LGD i wymagają uzgodnienia z SW.
4	Czy w ramach działania rozwój DG wystarczające jest posiadanie miejsca zamieszkania na obszarze wiejskim objętym LSR?	W ramach zakresu rozwój działalności gospodarczej (DG) konieczne będzie wykazanie miejsca wykonywania działalności gospodarczej na obszarze wiejskim objętym daną strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (LSR). Obecnie trwają prace nad zmianą wytycznych szczegółowych (1), które mają na celu uszczegółowienie zapisów oraz zapewnienie większej przejrzystości w tym zakresie. Zmiana będzie wzorowana na regulacjach zawartych w przepisach rozporządzenia dla poddziałania 19.2 Wsparcie wdrażania strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (PROW 2014-2020) dotyczących analogicznego zakresu wsparcia. Zostanie ona poddana szerokim konsultacjom z wieloma podmiotami zaangażowanymi we wdrażanie interwencji LEADER.
5	Wnioskodawca jest rolnikiem albo małżonkiem rolnika albo domownikiem z małego gospodarstwa rolnego – jak weryfikować domownika oraz małżonka – jakie wymagać dokumenty? Pomoc na start GA, ZE i GO przyznaje się rolnikowi, małżonkowi rolnika albo domownikowi z małego gospodarstwa rolnego – jakie konkretnie dokumenty mają potwierdzić spełnienie tego warunku? Na podstawie czego LGD ma zweryfikować status wnioskodawcy?	W przypadku rolnika albo małżonka rolnika nie jest wymagane obowiązkowe ubezpieczenie w KRUS. W przypadku małżonka rolnika należy przedstawić odpis skrócony lub pełny aktu małżeństwa wydawany przez Urząd Stanu Cywilnego (USC) lub zaświadczenie z KRUS wydane na prośbę rolnika potwierdzające, że jest on płatnikiem składek za małżonka (w przypadku, gdy małżonek jest ubezpieczony w KRUS, a nie został przedstawiony odpis skrócony lub pełny aktu małżeństwa wydany przez USC) oraz decyzję o przyznaniu płatności bezpośrednich dla małego gospodarstwa rolnego, której stroną jest rolnik. Natomiast w przypadku domownika, należy zauważyć, że pojęcie to jest zdefiniowane w przepisach ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (3), w związku z tym potwierdzeniem statusu domownika będzie podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników. W związku z tym domownik zobowiązany jest przedstawić zaświadczenie z KRUS o podleganiu ubezpieczeniu społecznemu wydane na prośbę domownika, które ważne jest na dzień składania wniosku o przyznanie pomocy, zaświadczenie z KRUS wydane na prośbę rolnika potwierdzające, że jest on płatnikiem składek za domownika oraz decyzję o

		przyznaniu płatności bezpośrednich dla małego gospodarstwa rolnego, której stroną jest rolnik będący płatnikiem składek ubezpieczenia domownika. Dokumenty powinny być aktualne na dzień składania wniosku o przyznanie pomocy, a warunki przyznania pomocy, które potwierdzają powinny być spełniane co najmniej do dnia przyznania pomocy.
6	Zgłoszenie wnioskodawcy ubiegającego się o przyznanie pomocy do ubezpieczenia emerytalnego, rentowego i wypadkowego na podstawie przepisów o systemie ubezpieczeń społecznych z tytułu wykonywania tej działalności, jeżeli osoba ta nie jest objęta tym ubezpieczeniem lub społecznym ubezpieczeniem rolników – czy w sytuacji kiedy osoba jest objęta z mocy ustawy i w pełnym zakresie w KRUS to nie musi zgłosić się do ww. ubezpieczeń?	Nie przewiduje się dodatkowych wymogów dotyczących obowiązkowego przejścia z ubezpieczenia w KRUS na ZUS. Obowiązek ten może wynikać jedynie z obowiązujących przepisów ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Szczegółowe informacje dostępne są na stronie internetowej KRUS pod linkiem: https://www.gov.pl/web/krus/zasady-podlegania-ubezpieczeniu-spoecznemu-rolnikow-w-przypadku-jednoczesnego-prowadzenia-dzialalnosci-rolniczej-i-pozarolniczej-dzialalnosci-gospodarczej
7	Czy osoba objęta ubezpieczeniem emerytalnym, rentownym lub wypadkowym z tytułu wykonywania umowy o pracę będzie miała obowiązek zgłoszenia do dobrowolnych ubezpieczeń społecznych czy tylko do obowiązkowej składki zdrowotnej?	Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (4), osoby zatrudnione na podstawie umowy o pracę podlegają obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym, w tym emerytalnemu, rentownemu, chorobowemu oraz wypadkowemu. Z kolei dobrowolne ubezpieczenia społeczne, zgodnie z art. 7 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (4), dotyczą osób, które nie podlegają obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentownemu. Wytyczne szczegółowe (1), nie wprowadzają żadnych dodatkowych warunków w zakresie ubezpieczeń w stosunku do powszechnie obowiązujących przepisów.
8	Czy osoba ubezpieczona w KRUS po podjęciu pozarolniczej działalności dalej może opłacać wszystkie składki w KRUS?	Pozarolnicza działalność gospodarcza jest to – w rozumieniu ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (3) – pozarolnicza działalność gospodarcza prowadzona na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez osoby fizyczne, na podstawie przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (5), z wyłączeniem: 1. wspólników spółek prawa handlowego, 2. osób prowadzących działalność w zakresie wolnego zawodu: • w rozumieniu przepisów o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, • z której przychody są przychodami z działalności gospodarczej w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych. Przez rozpoczęcie prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej rozumie się także: • wznowienie prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej po jej okresowym zawieszeniu,

		• zmianę rodzaju lub przedmiotu prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej. Osoba ubezpieczona w KRUS, która podejmie pozarolniczą działalność gospodarczą, może nadal opłacać składki w KRUS, ale pod pewnymi warunkami. Szczegółowe informacje dostępne są na stronie internetowej KRUS pod linkiem: https://www.gov.pl/web/krus/zasady-podlegania-ubezpieczeniu-spolesznemu-rolnikow-w-przypadku-jednoczesnego-prowadzenia-dzialalnosci-rolniczej-i-pozarolniczej-dzialalnosci-gospodarczej
9	Czy w przypadku wnioskodawcy wpisanego do CEIDG akceptowalne będzie również dodatkowe miejsce wykonywania działalności gospodarczej?	Dodatkowe miejsce wykonywania działalności gospodarczej wpisane do CEIDG będzie akceptowane pod warunkiem, że zostaną spełnione wszystkie warunki przyznania pomocy. Takie dodatkowe miejsce wykonywania działalności gospodarczej powinno być wpisane do CEIDG co najmniej od roku poprzedzającego dzień złożenia WOPP.

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

ZAKRESY ZWIĄZANE Z ROZWOJEM POZAROLNICZYCH FUNKCJI GOSPODARSTW

1	Co oznacza sformułowanie „odrębnie dla poszczególnych zakresów wsparcia”? Czy za zakresy wsparcia należy uznać 10 zakresów wskazanych w wytycznej? Czy LGD może zgłosić nabór wniosków ogólnie na rozwój przedsiębiorczości (bez rozróżniania na start i rozwój), czy musi ogłaszać nabory odrębnie na start DG i odrębnie na rozwój DG? Analogicznie: czy muszą być odrębne nabory na start GA, start ZE, rozwój GA i rozwój ZE czy możliwy jest jeden nabór w zakresie rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych?	Pomoc na start DG oraz rozwój DG przyznaje się w różnych formach i wysokościach. Zgodnie z rozdziałem IV ust. 2 wytycznej szczegółowej (1) nabory wniosków powinny być ogłaszane odrębnie dla poszczególnych zakresów i odrębnie dla każdego przedsięwzięcia. W związku z powyższym nie ma możliwości przeprowadzenia jednego naboru wniosków łączącego ww. zakresy wsparcia. Wówczas należy kwotę przewidzianą na przedsięwzięcie „Rozwój przedsiębiorczości” podzielić na dwa nabory (zakresy). Zakresy wsparcia zostały określone w rozdziale III ust. 5 wytycznych szczegółowych (1) i jest ich 17. Wynika to z faktu, że niektóre główne zakresy wsparcia zostały podzielone na dodatkowe podpunkty, co finalnie powoduje, że zakresów wsparcia jest więcej. Jeden zakres to start DG, a drugi to rozwój DG. Analogicznie będzie dla GA, ZE, GO oraz KŁŻ.
2	Czy fundacja prowadząca działalność gospodarczą będzie mogła się ubiegać o 100% finansowanie na inwestycje w zakresie poprawy dostępu do małej infrastruktury publicznej (infrastruktura ogólnodostępna, służy zaspokajaniu lokalnych potrzeb, do 1 mln EUR wszystko będzie spełnione)?	W zakresie poprawy dostępu do małej infrastruktury publicznej pomoc przyznaje się JSFP lub organizacji pozarządowej. Wysokość pomocy określa LGD w regulaminie naboru. W przypadku beneficjentów innych niż JSFP realizujących operacje nieinwestycyjne lub obejmujące inwestycje nieprodukcyjne poziom dofinansowania wynosi do 100 % kosztów kwalifikowalnych. Zgodnie z definicją zawartą w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (2) organizacjami pozarządowymi są osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacje i stowarzyszenia, niebędące jednostkami sektora finansów publicznych, niedziałające w celu osiągnięcia zysku. Przepisy prawa pozwalają jednak organizacjom pozarządowym (m.in. stowarzyszeniom i fundacjom) na prowadzenie działalności gospodarczej, które nie działają w celu osiągnięcia zysku oraz przeznaczają całość dochodu na realizację celów statutowych. Dodatkowo zakres poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej nie dotyczy działalności gospodarczej. Fundacja w tym zakresie może otrzymać pomoc o poziomie dofinansowania do 100% kosztów kwalifikowalnych, bez względu na to, że prowadzi działalność gospodarczą.
3	W zakresie start DG pomoc przyznaje się, jeżeli wnioskodawca w okresie roku poprzedzającego dzień złożenia WOPP nie wykonywał i nie wykonuje działalności gospodarczej, do której stosuje się przepisy ustawy Prawo przedsiębiorców. W przypadku Start GA, ZE, GO nie określono żadnego warunku dotyczącego	Na dzień dzisiejszy wytyczne szczegółowe (1) w zakresach start GA, start ZE oraz start GO nie zakładają weryfikacji faktu, czy wnioskodawca wykonywał lub wykonuje działalność w zakresie, na który składa WOPP spośród ww. Jednak informujemy, że rozważamy rozpoczęcie prac nad zmianą wytycznych szczegółowych (1), których celem jest wprowadzenie bardziej precyzyjnych warunków przyznania pomocy. Zmiany te będą dotyczyły m.in. wprowadzenia weryfikacji prowadzenia działalności przez

	nieprowadzenia przez wnioskodawcę działalności w zakresie, na który składa wniosek. W związku z powyższym LGD nie weryfikuje faktu czy np. wnioskodawca figurował już jako GA w prowadzonej przez gminę ewidencji innych obiektów świadczących usługi hotelarskie lub czy świadczył już usługi jako GO?	wnioskodawcę w zakresach start GA, start ZE oraz start GO. Beneficjent, który będzie ubiegał się o przyznanie pomocy w tych zakresach zostanie zweryfikowany pod względem wpisu do CEIDG – jeśli będzie figurował w CEIDG, nie otrzyma pomocy w zakresach startu, może jedynie ubiegać się o przyznanie pomocy w zakresach rozwój GA, rozwój ZE oraz rozwój GO. Jednocześnie istotną kwestią są informacje, które zwarte zostały w LSR, m.in.: cele, przedsięwzięcia czy potrzeby zdiagnozowane na obszarze LSR, w które również operacja musi się wpisywać, aby otrzymać pomoc finansową. Wnioskowanie o przyznanie pomocy w zakresach start GA, start ZE oraz start GO jest niezgodne z celem w przypadku beneficjenta, który wykonywał lub wykonuje działalność we wspomnianych zakresach.
4	Jak będą wypłacane środki w zakresach start DG, start GA, start ZE?	W zakresach start DG, start GA, start ZE, start GO, start KŁŻ oraz przygotowanie projektów partnerskich płatność następuje w formie ryczałtowej. Natomiast kwota pomocy w formie płatności ryczałtowej ustalana jest na podstawie projektu budżetu operacji. Projekt budżetu operacji to szczegółowy plan finansowy, który określa wszystkie planowane przychody i wydatki związane z realizacją konkretnej operacji. Projekt budżetu operacji ma na celu pokazanie, jakie środki finansowe będą potrzebne oraz jak zostaną rozdysponowane w trakcie realizacji operacji. Jego zadaniem jest pokazanie jak beneficjent zamierza efektywnie wykorzystać przyznane środki oraz zapewnić, że wszystkie koszty związane z realizacją operacji zostały dokładnie oszacowane i zaplanowane. W praktyce budżet operacji stanowi podstawę do oceny realności i wykonalności danego projektu oraz jego zgodności z kryteriami programu, w ramach którego składany jest wniosek. Ostateczna kwota pomocy zostaje ustalona na podstawie zatwierdzonego projektu budżetu operacji, z uwzględnieniem intensywności pomocy, która wynika z rozdziału IV.1 ust. 6 wytycznych szczegółowych (1). To oznacza, że kwota budżetu operacji (po jej weryfikacji pod kątem kwalifikowalności, zasadności i racjonalności kosztów) zostaje pomnożona przez wskaźnik intensywności pomocy, a wynik jest ostateczną kwotą pomocy, która zostanie przeniesiona do umowy o przyznaniu pomocy i wypłacona po zrealizowaniu operacji. Dodatkowo, warunkiem przedmiotowym przyznania pomocy na operację w zakresach start DG, start GA oraz start ZE jest realizacja operacji w jednym etapie. Oznacza to, że operacja jest realizowana w całości bez podziału na częściowe etapy. Wszystkie planowane działania i wydatki są przewidziane do wykonania w jednym ciągu czasowym, a zakończenie operacji nastąpi w określonym terminie zgodnym z harmonogramem.

		M.in. w zakresach start DG, start GA oraz start ZE może być wypłacona zaliczka, w wysokości nieprzekraczającej 50% kwoty przyznanej pomocy. Zaliczka jest wypłacana, jeżeli beneficjent wnioskował o jej wypłatę w WOPP.
5	Dotyczy start DG: czy środki finansowe tylko za zakupy inwestycyjne?	Pomoc na start DG przyznaje się w formie płatności ryczałtowej ustalonej na podstawie projektu budżetu operacji. W wytycznych szczegółowych (1) nie ma ograniczenia do możliwości ponoszenia tylko kosztów inwestycyjnych w tym zakresie. Dlatego pomoc na start DG może być wykorzystana zgodnie z projektem budżetu operacji wyłączając koszty niekwalifikowalne. W wytycznych podstawowych (7) w rozdziale VIII.2. ust. 1 znajduje się katalog kosztów niekwalifikowalnych.
6	Wnioskodawca nie może w okresie roku poprzedzającym złożenia WOPP posiadać działalności gospodarczej. Czy nadal obowiązuje zasada, tak jak dotychczas, że również nie może mieć zawieszonych działalności?	Tak. Wnioskodawca w okresie roku poprzedzającego dzień złożenia WOPP nie wykonywał i nie wykonuje działalności gospodarczej, do której stosuje się przepisy ustawy Prawo przedsiębiorców (5). Zawieszenie działalności oznacza przerwę z prowadzeniu działalności, a nie jej zakończenie.
7	Sformułowania: "...pomoc wypłaca się, jeżeli beneficjent: 2) promuje świadczone przez siebie usługi/produkty oraz publikuje/aktualizuje ich zakres i asortyment" oraz „beneficjent w okresie związania z celem zobowiązuje się do „bieżącego informowania o świadczonych usługach i ich zakresie lub asortymencie poprzez ogólnodostępne środki przekazu” – co to konkretnie oznacza dla beneficjenta, jak ma udowodnić ten fakt? W jaki sposób będzie to weryfikowane? Co oznaczają ogólnodostępne środki przekazu, czy może to być Facebook? Bieżąco, to wystarczy raz w roku?	Dodatkowymi warunkami wypłaty pomocy w zakresach start DG, start GA, start GO, start ZE, start KŁŻ, rozwój DG, rozwój GA, rozwój GO, rozwój ZE oraz rozwój KŁŻ, które muszą być spełnione, jest realizacja uproszczonego biznesplanu oraz promowanie świadczonych usług/produktów oraz publikacja/aktualizacja ich w zakresie i asortymencie przez beneficjenta, a także w okresie związania celem zobowiązanie się przez beneficjenta m.in. do bieżącego informowania o świadczonych usługach i ich zakresie lub asortymencie poprzez ogólnodostępne środki przekazu. To oznacza, że beneficjent ma obowiązek przedstawić, że zaplanował działania promujące swoje usługi lub produkty oraz opisać w jaki sposób planuje to zrealizować. Jednocześnie beneficjent ma obowiązek wykazać, że realizuje plany, promując swoje usługi lub produkty, na bieżąco aktualizując ich zakres bądź asortyment, czyli informuje o wszelkich zmianach w asortymencie, nowych usługach, zmianach w dostępnych produktach lub usługach. Nie wystarczy taką informację przedstawić tylko raz w roku. Beneficjent może wykorzystać do tego takie narzędzia jak ogólnodostępne środki przekazu np. ulotki, strony internetowe czy media społecznościowe (np. Facebook).
8	Jak definiować gospodarstwo agroturystyczne?	Działalność agroturystyczna nie została zdefiniowana w polskim prawie, niemniej zyskała powszechną popularność jako rodzaj turystyki wiejskiej. Na potrzeby prac MRiRW wykorzystuje się pojęcie „kwatery agroturystycznej”, stosowane przez Główny Urząd Statystyczny, zgodnie z którym jest to rodzaj obiektu zakwaterowania turystycznego, który stanowią pokoje i domy mieszkalne oraz przystosowane budynki gospodarcze (po adaptacji) w gospodarstwach wiejskich (rolnych, hodowlanych, ogrodniczych czy rybackich), będące własnością rolników, wynajmowane turystom na noclegi za opłatą.

		Z założenia agroturystyka stanowi uzupełnienie podstawowej działalności rolniczej i jako taka korzysta z szeregu ulg i ułatwień w stosunku do standardowej działalności gospodarczej. Mimo, iż jest działalnością usługową czyli niejako gospodarczą, to nie ma do niej zastosowania art. 6 ust. 1 pkt 2 ustawy – Prawo przedsiębiorców (5) – przepisów ustawy nie stosuje się do wynajmowania przez rolników pokoi, sprzedaży posiłków domowych i świadczenia w gospodarstwach rolnych innych usług związanych z pobytem turystów. W konsekwencji działalność agroturystyczna, mieszcząca się w zakresie określonym w Prawie przedsiębiorców, jest wyłączona spod reżimu tej ustawy, a co za tym idzie nie wymaga zgłoszenia CEIDG (rejestracji jako działalność gospodarcza). Wymaga jednak zgłoszenia obiektów noclegowych do ewidencji prowadzonej przez gminę jak i spełnienia określonych wymagań technicznych, sanitarnych i przeciwpożarowych (10).
9	Start GA – w wytycznej szczegółowej jest zapis, że operacja ma polegać na „dostosowaniu małego gospodarstwa rolnego do świadczenia usług wynajmu pokoi, sprzedaży posiłków domowych i świadczenia innych usług związanych z pobytem turystów” – czy operacja w ramach której zostanie umożliwiony sam wynajem pokoi (bez sprzedaży posiłków) będzie mogła być uznana za zgodną zakresem tematycznym?	Zgodnie z zapisem wytycznych szczegółowych (1), który brzmi „W zakresie start GA pomoc przyznaje się, jeżeli: operacja jest inwestycją polegającą na dostosowaniu małego gospodarstwa rolnego do świadczenia usług polegających na wynajmowaniu pokoi, sprzedaży posiłków domowych i świadczeniu innych usług związanych z pobytem turystów, zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 2 ustawy Prawo przedsiębiorców”, należy podkreślić, iż wskazany przepis Prawa przedsiębiorców nie określa żadnych wymogów odnoszących się do świadczenia usług agroturystycznych. Przepis ten wyłącza jedynie stosowanie regulacji Prawa przedsiębiorców do wynajmowania przez rolników pokoi, sprzedaży posiłków domowych i świadczenia w gospodarstwach rolnych innych usług związanych z pobytem turystów. Ustawa nie definiuje tego obszaru działalności gospodarczej. Z literalnego brzmienia przepisu wynika jedynie, że wyłączenie dotyczy wszelkich usług świadczonych przez rolników w gospodarstwach rolnych, które są związane z pobytem turystów. Operacja ograniczająca się do samego wynajmu turystom pokoi w gospodarstwie rolnym (bez sprzedaży posiłków) stanowi działalność, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 2 Prawa przedsiębiorców (5). Przepis ten jednak nie określa żadnych wymagań „wynikających z przepisów odrębnych dotyczących agroturystyki”. W związku z powyższym, w zakresie start GA możliwy jest sam wynajem pokoi bez sprzedaży posiłków domowych.
10	Czy w ramach startu GA możliwe jest dofinansowanie operacji polegającej na budowie domu całorocznego na wynajem (na terenie gospodarstwa rolnego)? Czy to musi być dostosowanie istniejących/posiadanych budynków? Co w przypadku SJM na działce „nad jeziorem” poza terenem gospodarstwa rolnego?	Wytyczne szczegółowe (1) określają, że w zakresie GA pomoc przyznaje się jeżeli operacja jest inwestycją polegającą na dostosowaniu małego gospodarstwa rolnego do świadczenia usług polegających na wynajmowaniu pokoi, sprzedaży posiłków domowych i świadczeniu innych usług związanych z pobytem turystów...”. Istnieje możliwość przyznania pomocy wnioskodawcy, który dostosuje małe gospodarstwo rolne poprzez wybudowanie domu całorocznego na wynajem. W wytycznych szczegółowych (1) nie ma ograniczenia, które wskazywałoby tylko na dostosowanie istniejących już budynków.

		Natomiast przedsięwzięcia polegającego na budowie SJM na działce poza terenem gospodarstwa rolnego nie można uznać za operację polegającą na dostosowaniu gospodarstwa rolnego do świadczenia usług zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 2 Prawa przedsiębiorców (5). Przepis ten dotyczy bowiem tylko usług świadczonych w gospodarstwie rolnym.
11	„W zakresie start GA/ZE/GO pomoc przyznaje się jeżeli: (...) operacja jest inwestycją polegającą na (...)”. Czy sformułowanie „inwestycja” zawiera w sobie także „inwestycję infrastrukturalną”? Tzn. czy w ramach start GA/ZE/GO dozwolone są oprócz inwestycji (tj. „nabycia składników majątkowych, w tym praw majątkowych, nadających się do gospodarczego wykorzystania, o przewidywanym okresie ekonomicznej użyteczności dłuższym niż rok, przeznaczone na potrzeby jednostki”) także inwestycje infrastrukturalne (np. postawienie wiaty)?	Informujemy, że rozważamy rozpoczęcie prac nad zmianą wytycznych szczegółowych (1), aby doprecyzować zapis brzmiący „(...) pomoc przyznaje się, jeżeli: operacja jest inwestycją polegającą (...)”, który odnosi się do zakresów wsparcia start GA, start ZE oraz start GO. Po wprowadzeniu zmian, zapis będzie uwzględniał również możliwość realizacji inwestycji o charakterze infrastrukturalnym. Obecne brzmienie tego przepisu może prowadzić do niejasności lub błędnej interpretacji, dlatego planowana zmiana ma na celu wyeliminowanie takich wątpliwości oraz zapewnienie większej przejrzystości. Wytyczne podczas procesu zmiany zostaną poddane szerokim konsultacjom z wieloma podmiotami zaangażowanymi we wdrażanie interwencji LEADER.
12	W zakresach start ZE/GO pomoc wypłaca się, jeżeli beneficjent dokonał zgłoszenia do CEiDG. Jak rozumiem, nie wyklucza to sytuacji, kiedy wnioskodawca (rolnik/domownik) prowadzi już działalność wpisaną do CEiDG w innym zakresie niż ZE/GO i ubiega się o dotację na start ZE/GO?	W zakresach start ZE oraz start GO, warunkiem dodatkowym wypłaty pomocy jest zgłoszenia do CEiDG przez beneficjenta. Nie wyklucza to sytuacji, w której beneficjent prowadzi już inną działalność gospodarczą wpisaną do CEiDG, ale w zakresie odmiennym niż ten związany z ZE lub GO. W takim przypadku, beneficjent zobowiązany jest do zgłoszenia dodatkowego zakresu działalności w CEiDG poprzez aktualizację kodów PKD, w ramach których będzie prowadzona działalność gospodarcza w zakresie prowadzenia ZE lub GO.
13	Start ZE – operacja uzyskała pozytywną rekomendację właściwego terytorialnie przedstawiciela ODR – wojewódzkiego koordynatora OSZE pod kątem spójności z standardami OSZE – jak ta rekomendacja powinna wyglądać, czy będzie jakaś standaryzacja w tym zakresie?	Wytyczne szczegółowe (1) nie nakładają żadnych szczególnych wymagań w tym zakresie. Instytucją odpowiedzialną za koordynowanie Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych jest CDR w Brwinowie Oddział w Krakowie. W związku z tym wszelkie pytania dotyczące OSZE, jej zasad funkcjonowania lub współpracy należy kierować bezpośrednio do CDR w Brwinowie Oddział w Krakowie.
14	Czy wnioskodawca, który ma status zagrody edukacyjnej od czerwca 2024 roku, a działalność pozarolniczą prowadzi od maja 2023 roku, co jest udokumentowane we wpisie w KRS, może skorzystać ze środków na	Zgodnie z częścią IV.2.1 ust. 6 wytycznych szczegółowych (1), w zakresach rozwój ZE albo rozwój GO pomoc przyznaje się, jeżeli wnioskodawca w okresie 3 lat poprzedzających dzień złożenia WOPP wykonywał tę działalność łącznie co najmniej przez 365 dni. Warunek ten dotyczy wykonywania działalności w zakresie której wnioskodawca ubiega się o przyznanie pomocy, czyli do prowadzenia

	ROZWÓJ ZE, jeśli nabór ogłoszony zostanie w lutym 2025 roku?	zagrody edukacyjnej lub gospodarstwa opiekuńczego. Nie dotyczy natomiast samego faktu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej. W związku z tym, aby spełnić wyżej opisany warunek, wnioskodawca od momentu otrzymania statusu zagrody edukacyjnej powinien wykonywać działalność w zakresie prowadzenia zagrody edukacyjnej łącznie przez co najmniej 365 dni w wymaganym okresie.
15	Czy warunki podmiotowe obowiązujące w Starcie KŁŻ obowiązują również w Rozwoju KŁŻ?	Tak, warunki podmiotowe obowiązujące w zakresie start KŁŻ obowiązują również w zakresie rozwój KŁŻ. Wynika to z faktu, iż warunki określone w zakresie start KŁŻ są to warunki minimum, które muszą być spełnione żeby utworzyć KŁŻ, a skoro KŁŻ ma być rozwijany, to musi na wstępie spełniać przynajmniej warunki minimum. Obecnie trwają prace nad zmianą wytycznych szczegółowych (1), które mają na celu uszczegółowienie zapisów oraz zapewnienie większej przejrzystości w tym zakresie.

OPERACJE WŁASNE LGD

1	Zgodnie z ustawą o RLKS, WOPP na operacje własne składany jest w terminie naboru wniosków, czy zatem wybór operacji jest w tym wypadku niekonkurencyjny, skoro uprawnionym podmiotem jest wyłącznie LGD? Ze wskazanych w wytycznej warunków wynika, że LGD nie musi ogłaszać chęci realizacji własnej na swojej www i czekać czy inny podmiot nie zechce zrealizować tego zadania. Czy w związku z powyższym potrzebne są jakieś punktowe kryteria oceny operacji własnych, czy wystarczy, że operacja spełni warunki przyznania pomocy dla danego zakresu wsparcia?	Każda operacja własna LGD konkuruje z innymi operacjami złożonymi w danym naborze. Dla operacji własnych LGD obowiązują te same warunki przyznawania pomocy i kryteria wyboru operacji co dla innych operacji w danym naborze. Dodatkowo, aby LGD otrzymała pomoc w ramach operacji własnej musi wykazać, że operacja nie realizuje zadań LGD w ramach komponentu Zarządzanie LSR, w szczególności w zakresie zadań związanych z informowaniem o LSR i animacją.
---	--	---

OPERACJE REALIZOWANE W PARTNERSTWIE

1	Czy operacja realizowana w partnerstwie traktowana jest jako jedna operacja/WOPP z limitem nie wyższym niż 500 tys. zł bez względu na liczbę partnerów? Czy są to różne operacje/WOPP z limitem max. 500 tys. zł dla każdego z partnerów osobno? Czy pomoc przekazywana przez partnera wiodącego musi zostać przekazana w jednej transzy na wyodrębnione konto? Co w sytuacji wypłaty zaliczki/wyprzedzającego finansowania? Czy też musi zostać rozdzielone na wszystkich partnerów, czy dysponuje nim partner wiodący?	Zgodnie z definicją operacji realizowanej w partnerstwie znajdującej się w wytycznych szczegółowych (1), jest to rodzaj operacji, który realizowany jest przez co najmniej dwa podmioty z obszaru objętego daną LSR. Dokumentem potwierdzającym wolę współpracy co najmniej dwóch podmiotów w celu realizacji takiego rodzaju operacji jest umowa partnerstwa, w której m.in. zostaje wskazany partner wiodący. Jednym z zadań partnera wiodącego jest wykonywanie czynności w toku postępowania w sprawie przyznania oraz wypłaty pomocy, w tym złożenie WOPP oraz wniosku o płatność (WOP), udzielanie wyjaśnień oraz składanie uzupełnień do wniosków. To oznacza, że w ramach jednej operacji realizowanej w partnerstwie musi być co najmniej dwóch partnerów, w tym jeden wiodący, którego zadaniem jest złożenie jednego, wspólnego WOPP. Takie zakresy wsparcia, jak start KŁŻ oraz rozwój KŁŻ z zasady realizowane są w partnerstwie, natomiast w zakresach poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności, poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej, kształtowanie świadomości obywatelskiej, włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji oraz ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi partnerstwo stosuje się fakultatywnie. Wysokość pomocy określa LGD w regulaminie naboru, jednak zgodnie z rozdziałem IV.1 ust. 2 wytycznych szczegółowych (1), wysokość tej pomocy na operację realizowaną w partnerstwie nie może przekroczyć 350 tys. zł w zakresie start KŁŻ oraz 500 tys. zł w pozostałych ww. zakresach wsparcia, bez względu na liczbę partnerów. Jednocześnie, zgodnie z częścią IV.1 ust. 7 wytycznych szczegółowych (1), suma pomocy dla jednego beneficjenta oraz wypłaconych mu grantów nie może przekroczyć 500 tys. zł w okresie realizacji PS WPR, jednak tego limitu nie stosuje się do JSFP. Zgodnie z wytycznymi podstawowymi (7), wypłata pomocy następuje niezwłocznie po pozytywnym rozpatrzeniu WOP w jednej transzy, w przypadku operacji realizowanych w partnerstwie pomoc wypłacana jest partnerowi wiodącemu. Następnie partner wiodący zobowiązany jest przekazać otrzymaną pomoc pozostałym partnerom zgodnie ze sposobami podziału oraz przekazania zamieszczonymi w umowie partnerstwa. To oznacza, że w umowie partnerstwa powinny zostać zawarte informacje w ilu transzach partner wiodący przekazuje otrzymaną pomoc pozostałym partnerom.
---	--	--

		W przypadku wnioskowania przez beneficjenta o wypłatę zaliczki, zostaje ona wypłacona na konto partnera wiodącego, którego zadaniem jest m.in. przekazanie otrzymanej pomocy pozostałym partnerom w wysokości wynikającej z postanowień umowy partnerstwa.
2	Proszę o wyjaśnienie, czy partnerem dla podmiotu realizującego projekt partnerski zagraniczny (np. Stowarzyszenie z obszaru działania LGD, niebędące LGD) może być podmiot zagraniczny objęty odmiennym LSR, będący LGD?	Podmiot niebędący LGD, z obszaru LSR znajdującego się na terenie Rzeczypospolitej Polskiej oraz podmiot zagraniczny, który z kolei jest LGD, a obszar jej LSR leży poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej, mogą być partnerami i realizować projekt partnerski. Partner zagraniczny, w tym zagraniczna LGD, realizuje projekt zgodnie z warunkami obowiązującymi w swoim kraju, a nie według warunków określonych w polskich przepisach. Każdy z partnerów, zarówno polski, jak i zagraniczny, otrzymuje pomoc na realizację operacji wyłącznie ze środków programu właściwego dla swojej LSR. Oznacza to, że z perspektywy Polski partner zagraniczny nie jest przedmiotem szczegółowego zainteresowania w kontekście polskich warunków kwalifikowalności. Ważne jest, aby każdy partner, zarówno polski jak i zagraniczny, spełniał warunki obowiązujące w swoim kraju, o ile partner zagraniczny także ubiega się o wsparcie realizacji projektu ze środków publicznych swojego kraju. Podsumowując, jednym z partnerów w projekcie partnerskim w ramach interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) może być podmiot zagraniczny, w tym LGD, spełniający warunki kwalifikowalności w swoim państwie. Należy jednak pamiętać, aby operacja realizowana przez podmiot z Polski była zgodna z celami zapisanymi w LSR polskiego LGD, spełniała wszystkie warunki określone w wytycznych szczegółowych (1) dla projektów partnerskich oraz przyczyniała się do osiągnięcia przewidzianych wskaźników rezultatu.
3	Pomocy na operację realizowaną w partnerstwie nie przyznaje się m.in. w zakresie rozwój DG. Co w sytuacji, gdy LGD w swojej LSR zapisała, że właśnie zakres dot. Rozwoju DG będzie realizowany poprzez operacje w partnerstwie? Wytycznej na etapie tworzenia LSR nie było a LGD otrzymało w kryteriach oceny LSR punkty za dobrane metody wdrażania LSR i partnerstwo zewnętrzne.	Zgodnie z §3 ust.1 umowy ramowej, LGD zobowiązuje się do realizacji LSR zgodnie z m.in. wytycznymi szczegółowymi. Proponujemy rozważyć aktualizację LSR, żeby dostosować dokument do wymogów określonych w wytycznych szczegółowych (1).
4	Czy w starcie KŁŻ w skład partnerstwa mogą wchodzić wyłącznie rolnicy posiadający miejsce zamieszkania na obszarze wiejskim objętym LSR lub	Tak, w skład partnerstwa przy starcie KŁŻ mogą wchodzić wyłącznie rolnicy posiadający miejsce zamieszkania lub miejsce wykonywania działalności gospodarczej na obszarze wiejskim objętym LSR. Taki sposób dostaw, co do zasady, obejmuje lokalnych producentów działających wspólnie w celu promowania lokalnych rynków żywnościowych.

	miejsca wykonywania działalności gospodarczej na obszarze wiejskim objętym LSR?	
--	---	--

PROJEKTY GRANTOWE

1	Czy grantobiorca może być wpisany do rejestru przedsiębiorców?	Przedsiębiorca wpisany CEIDG może być grantobiorcą. Zgodnie z wytycznymi szczegółowymi (1) LGD składając WOPP na projekt grantowy wskazuje w nim rodzaj grantobiorców odpowiednich do zadań objętych projektem grantowym. W wytycznych nie ma określonego katalogu grantobiorców.
2	Odnosnie projektów grantowych jest bardzo mało informacji w wytycznych: należy doprecyzować warunki udzielenia grantów (warunek obowiązku nadania numeru EP każdemu grantobiorcy kiedy ma być spełniony? Jak już LGD wybierze grantobiorcę czy na etapie składania wniosku o powierzenie grantu i w ogóle po co?) Nie doprecyzowano wymagań wobec grantobiorcy, kto może ubiegać się o grant? Czy będą jakieś wyłączenia? W jaki sposób mają być szacowane koszty realizacji projektów grantowych jeśli będą one przed naborem dla grantobiorców? Czy jest jakiś katalog kosztów na granty?	Informacje dotyczące projektów grantowych zawarte są w wytycznych szczegółowych (1) oraz w wytycznych szczegółowych w zakresie przygotowania i realizacji projektów grantowych w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/ RLKS – komponent Wdrażanie LSR (6). WOPP na projekt grantowy zgodnie z wytycznymi szczegółowymi (1) zawiera wskazanie warunków udzielenia grantów, w tym obowiązku nadania numeru EP każdemu grantobiorcy. Każdy grantobiorca powinien wykazać numer EP podczas zawarcia umowy o powierzenie grantu. Zgodnie z wytycznymi szczegółowymi (1) rozdział IV.3.3. ust. 11 pkt 3 ppkt d) to LGD wskazuje w WOPP na projekt grantowy rodzaje grantobiorców odpowiednich do zadań objętych projektem grantowym. LGD przed złożeniem WOPP na projekt grantowy, może przeprowadzić konsultacje lub badanie zainteresowania społeczności lokalnej tym projektem. Projekt grantowy składa się z zadań podobnych lub zadań komplementarnych składających się na jeden spójny projekt. Każde z tych zadań powinno mieć oszacowane koszty realizacji. Oszacowanie kosztów powinno polegać na badaniu rynku, tak jak to jest robione przy każdej operacji finansowanej na podstawie planu budżetu.
3	WOPP na projekty grantowe (PG) powinien zawierać m.in. wskazanie zadań wraz z określeniem kosztu, zakresów wsparcia, wymagań co do sposobu realizacji zadań i rozliczenia grantów – jak szczegółowe muszą być to opisy? LGD jeszcze przed ogłoszeniem naboru na	Zgodnie z częścią IV.3.3. ust. 11 pkt 3 wytycznych szczegółowych (1), WOPP na projekt grantowy powinien wskazywać m.in. zadania wraz z określeniem szacowanego kosztu ich realizacji, adekwatnych względem nich zakresów wsparcia oraz minimalnych wymagań co do sposobu realizacji tych zadań oraz rozliczenia udzielonych grantów. Wskazane ww. zadania oraz ich opisy

	projekty grantowe ma znać dokładnie nie tylko jakie zadania, ale także w jaki sposób mają przebiegać i być realizowane? Czy wystarczającym byłby zapis, że w ramach PG zorganizowane zostaną 3 jednodniowe wydarzenia związane z dziedzictwem kulturowym obszaru LSR, min. Liczba uczestników – 50 osób/wydarzenie, koszt wydarzenia: max. 10.	powinny zawierać informacje na temat sposobu ich przebiegu i realizacji oraz być na tyle szczegółowe, aby SW mógł ocenić zasadność i racjonalność kosztu przedstawionych zadań. Przedstawiony w pytaniu przykład opisu zadania zawiera zbyt mało informacji, aby możliwa była rzetelna ocena celowości oraz racjonalności planowanych kosztów.
4	Czy jeżeli w LSR nie ma określonej kwoty maksymalnej i minimalnej na granty, to czy na etapie tworzenia regulaminu można go dookreślić?	Wytyczne szczegółowe w zakresie przygotowania i realizacji projektów grantowych (6) są skierowane do LGD jako podmiotu właściwego w zakresie m.in. opracowania procedur i kryteriów wyboru grantobiorców oraz ustalania minimalnej lub maksymalnej kwoty grantu. Jednocześnie, zgodnie z rozdziałem IV.1 wytycznych szczegółowych (1), pomoc na operację, w tym przypadku operacją jest projekt grantowy, przyznaje się w wysokości nie wyższej niż kwota maksymalna określona przez LGD w regulaminie naboru, przy czym nie wyższej niż 500 tys. zł oraz w wysokości nie niższej niż kwota minimalna określona przez LGD, przy czym nie niższej niż 50 tys. zł, a w zakresie przygotowania koncepcje SV nie niższej niż 20 tys. zł. Oznacza to, że kwoty pomocy na projekt grantowy kształtują się w przedziałach 50 tys. zł – 500 tys. zł lub 20 tys. zł – 500 tys. zł w zakresie koncepcji SV. W przypadku projektu grantowego w zakresie przygotowania koncepcji SV, pomoc przyznaje się w wysokości wynikającej z wielokrotności kosztu jednostkowego przygotowania jednej koncepcji SV równego 4 tys. zł, przy czym projekt grantowy w tym zakresie musi zakładać wykonanie co najmniej 5 koncepcji SV, co daje minimalną kwotę pomocy na operację 20 tys. zł. W związku z powyższym, kwota pojedynczego grantu jest określona tylko dla koncepcji SV i wynosi 4 tys. zł., natomiast w przypadku projektów grantowych w pozostałych zakresach wsparcia, kwoty grantów wynikają z kalkulacji kosztów zadań objętych projektem grantowym, których wykonanie LGD planuje powierzyć grantobiorcom wyłonionym w konkursie na wybór grantobiorców. Obowiązujące wytyczne (1) (6) nie wprowadzają ani minimalnej ani maksymalnej kwoty grantu w przypadku projektów grantowych realizowanych w zakresach innych niż przygotowanie koncepcji SV. Ewentualna minimalna kwota grantu w danym projekcie grantowym może wynikać z liczby zadań objętych tym projektem (zgodnie z rozdziałem IV.3.3. ust. 11 pkt 1 wytycznych szczegółowych (1) projekt grantowy musi zakładać wykonanie co najmniej 2 zadań, a przypadku projektu grantowego w zakresie przygotowania koncepcji SV – 5 zadań).
5	Czy otrzymamy wzór wniosku grantowego, by móc opracować wniosek dla grantobiorców? Czy dokumenty	Zgodnie z art. 17 ustawy o PS WPR (11), WOPP, zmianę tego wniosku lub jego wycofanie składa się za pomocą systemu teleinformatycznego ARiMR, czyli CSOB, w którym WOPP będzie się znajdował.

	związane z grantami, typu: wniosek, instrukcja będą zatwierdzone przez UM?	Wniosek ten nie jest niezbędny do opracowania wzoru formularza wniosku o powierzenie grantu, ponieważ w wytycznych szczegółowych w zakresie przygotowania i realizacji projektów grantowych (6), w rozdziale V.2 znajdują się informacje dotyczące tego co powinno być zawarte w formularzu wniosku o powierzeniu grantów. Dodatkowo, w § 3 ust. 3 pkt 2 lit. d umowy ramowej, znajduje się postanowienie, że LGD jest zobowiązana w terminie 60 dni od dnia zawarcia umowy ramowej m.in. do przekazania do zatwierdzenia do Zarządu Województwa procedur wyboru i oceny grantobiorców uwzględniających kryteria wyboru grantobiorców w ramach projektów grantowych, niebudzący wątpliwości interpretacyjnych szczegółowy opis wyjaśniający ich znaczenie oraz sposób oceny wraz z procedurą ustalania lub zmiany tych kryteriów, jeżeli LGD przewiduje w LSR realizację projektów grantowych.
6	Czy słuszne jest założenie, że w przypadku powierzenia grantów JSFP kwoty udzielanych grantów nie wliczają się w limit 40% środków LSR przeznaczonych dla JSFP?	Zgodnie z częścią IV.1 ust. 5 pkt 2 wytycznych szczegółowych (1), w przypadku projektu grantowego pomoc przyznaje się w wysokości wynikającej z kalkulacji kosztów zadań objętych projektem grantowym, których wykonanie LGD planuje powierzyć grantobiorcom wyłonionym w konkursie na wybór grantobiorców. Jednocześnie, zgodnie z definicją projektu grantowego znajdującą się w wytycznych szczegółowych (1), w przypadku projektu grantowego beneficjentem jest LGD. W związku z tym, że JSFP w projekcie grantowym są grantobiorcami, a nie beneficjentami pomocy, wspomniany w części IV.1 ust. 8 wytycznych szczegółowych (1) limit 40% środków strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, nie jest pomniejszany przez kwoty grantów udzielanych grantobiorcom będącym JSFP.

RÓŻNE INNE

1	W jaki sposób będziemy weryfikować czy wnioskodawcy została przyznana pomoc w ramach poddziałania 6.2, 6.4, 4.2. lub w ramach 19.2 w innym LGD?	LGD będzie weryfikować, czy wnioskodawca otrzymał już pomoc w ramach PROW 2014-2020 na operację w ramach poddziałania 6.2, 6.4, 4.2 lub 19.2, na podstawie złożonego wniosku o przyznanie pomocy (WOPP). W sekcji oświadczeń wniosku znajdzie się odpowiednie pole (check box) do zaznaczenia przez wnioskodawcę, potwierdzające uzyskanie lub brak uzyskania takiej pomocy. Zaznaczenie tego pola będzie podlegało dalszej weryfikacji przez SW, który będzie mieć dostęp do takich danych.
2		W przypadku LSR współfinansowanych ze środków EFRROW należało określić nie więcej niż 3 konkretne cele, na których będzie koncentrowało się wsparcie z PS WPR. Do każdego z celów, LGD wybierała przynajmniej 1 wskaźnik rezultatu z katalogu obowiązkowych wskaźników, który był adekwatny i mierzalny

	Wskaźnik obowiązkowy dla LSR „R.37 wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR”. Wątpliwość: jeśli miejsca pracy nie są wymagane, a jedynie preferowane, pytanie czy będziemy w stanie osiągnąć wskaźniki obowiązkowe w LSR? Czy utworzone w ramach rozwoju działalności gospodarczej miejsca pracy mogą być utrzymane krócej niż trwałość projektu, np. rok lub dwa lata od dnia płatności ostatecznej?	do określonych celów LSR. Jeżeli, w LSR został ujęty wskaźnik rezultatu R.37, to musi zostać on osiągnięty, poprzez stworzenie miejsc pracy. Jednak wybór tego wskaźnika nie był obligatoryjny – możliwe było wybranie innego wskaźnika spośród katalogu obowiązkowych wskaźników, który również byłby adekwatny do określonych celów. Jednocześnie podkreślamy, że każda operacja musi przyczyniać się do osiągnięcia przynajmniej 1 wskaźnika rezultatu, spośród wskaźników ujętych w danej LSR. W związku z powyższym, nie ma możliwości, aby operacja przyczyniała się do osiągnięcia wyłącznie wskaźnika produktu. Aby osiągnąć zamierzony wskaźnik rezultatu R.37, LGD w naborze wniosków może zastosować kryteria wyboru operacji o charakterze rankingującym np. zapewniających tworzenie nowych miejsc pracy oraz zatrudnienie na nich pracowników (jeżeli w LSR został ujęty taki wskaźnik rezultatu). Jeżeli wnioskodawca, w celu uzyskania dodatkowych punktów za spełnienie kryteriów wyboru, złożył deklarację, że stworzy nowe miejsca pracy oraz zatrudni na nich pracowników, po otrzymaniu pomocy będzie zobowiązany do spełnienia deklaracji złożonej we wniosku. Beneficjent w ramach zakresu rozwój DG zobowiązuje się do utrzymania zrealizowanej inwestycji co najmniej w okresie 3 lat od dnia wypłaty pomocy. To oznacza, że nie ma możliwości, aby utworzone miejsca pracy mogły być utrzymane krócej niż 3 lata.
3	Czy wskaźnik rezultatu R.39 „Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR” dotyczy wszystkich przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarach wiejskich, do których chce się kierować wsparcie w ramach wdrażania Strategii (nawet jeżeli nie są to przedsiębiorstwa rolne tylko przedsiębiorstwa usługowe zajmujące się np. usługami rehabilitacyjnymi dla seniorów itp.)? Czy wskaźnik R.39 można przyporządkować także dla projektów dotyczących rozwoju istniejących przedsiębiorstw wykonujących działalność w branży srebrnej gospodarki, edukacji lub usług czasu wolnego?	Aby operacja realizowana w ramach interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) mogła przyczyniać się do osiągnięcia wskaźnika R.39, powinna mieć wyraźny wpływ na realizację celów WPR, w szczególności promowanie zatrudnienia, wzrost gospodarczy, włączenie społeczne i rozwój lokalny na obszarach wiejskich, zapewnienie rolnikom godziwych dochodów i przywrócenie równowagi sił w łańcuchu wartości. W związku z powyższym w ramach tego wskaźnika powinny być zliczane wszystkie przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarach wiejskich, do których planuje się kierować wsparcie w ramach wdrażania strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (LSR) (czyli nie tylko przedsiębiorstwa rolne lecz i np. przedsiębiorstwa usługowe). Wskaźnik ten nie ogranicza się do nowo utworzonych przedsiębiorstw i nie musi być powiązany ze wskaźnikiem R.37 dotyczącym nowych miejsc pracy. Do realizacji przedsięwzięcia w zakresie rozwój DG można przypisać do niego wskaźnik R.39.
4		Aby osiągnąć zamierzony wskaźnik rezultatu R.37, który został ujęty w danej LSR, LGD w naborze wniosków może zastosować kryteria wyboru, które mogą mieć charakter dostępowy, a ich spełnienie

	Jeżeli LSR nie przewiduje innego wskaźnika rezultatu pozwalającego realizować strategię w zakresie przedsiębiorczości jak właśnie R.37 - czy oznacza to, że w ramach zabezpieczenia realizacji liczby wskaźników z LSR w zakresie Rozwoju DG, LGD powinna traktować go jako kryterium dostępowe, a tym samym warunkujące udzielenie wsparcia?	warunkuje udzielenie wsparcia (wówczas każda wybrana przez LGD operacja będzie przyczyniać się do osiągnięcia tego wskaźnika) lub charakter rankingujący, dzięki czemu możliwe będzie ustalenie kolejności przysługiwania pomocy zapewniającej np. tworzenie nowych miejsc pracy oraz zatrudnienie na nich pracowników. Przy wybraniu opcji kryterium rankingującego nie ma jednak gwarancji, że jakakolwiek operacja przyczyni się do osiągnięcia tego wskaźnika. Nie ma także formalnego obowiązku traktowania wskaźnika rezultatu jako kryterium dostępowego lub rankingującego. Decyzja o zastosowaniu wskaźnika R.37 jako kryterium dostępowego zależy od zapisów LSR. Kluczowe znaczenie będą tu miały: • Szacowane wartości wskaźnika rezultatu – ile miejsc pracy przewidziano do utworzenia? • Realistyczność i osiągalność założonych wartości – czy wskaźnik jest możliwy do osiągnięcia bez stosowania go jako kryterium dostępowego? Zadaniem LGD jest takie skonstruowanie regulaminu naboru oraz kryteriów wyboru operacji, aby zapewnić osiągnięcie wybranego wskaźnika rezultatu zgodnie z zapisami LSR. Chociaż wskaźnik rezultatu nie musi być traktowany jako kryterium dostępowe, jego realizacja jest kluczowa dla skutecznego wdrożenia strategii. W przypadku, gdy docelowe wartości wskaźnika są wysokie, rozważenie jego ujęcia jako kryterium dostępowego może być dobrym rozwiązaniem. Ostateczna decyzja w tej sprawie należy do LGD, która powinna dostosować regulamin naboru do specyfiki swojej LSR oraz realnych możliwości osiągnięcia założonych celów i wskaźników.
5	Czy projekt złożony przez wnioskodawcę, który jest osobą fizyczną zatrudnioną na pełny etat zgłoszoną do ubezpieczenia emerytalnego, rentownego i wypadkowego z tytułu tego zatrudnienia, w którym przewiduje się samozatrudnienie i odprowadzenie do ZUS z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej wyłącznie składki zdrowotnej (bez składek społecznych) będzie realizował wskaźnik R.37? Przedsięwzięcie LSR dotyczy rozpoczynania DG, a w projekcie nie jest planowane zatrudnienie pracowników.	Zgodnie z wytycznymi szczegółowymi (1), pomoc w zakresie start DG przyznaje się, jeżeli operacja zakłada zgłoszenie wnioskodawcy do ubezpieczenia emerytalnego, rentownego i wypadkowego na podstawie przepisów o systemie ubezpieczeń społecznych z tytułu wykonywania tej działalności, jeżeli osoba ta nie jest objęta tym ubezpieczeniem lub społecznym ubezpieczeniem rolników. W przypadku opisanym w pytaniu, wnioskodawca jest zatrudniony na pełny etat, co oznacza, że jest zgłoszony do ubezpieczenia emerytalnego, rentownego i wypadkowego. Realizacja wskaźnika rezultatu R.37 w ramach tej operacji zostanie spełniona, ponieważ samozatrudnienie uwzględniania się do realizacji wskaźnika R.37, nawet jeśli składki z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej będą ograniczone jedynie do składki zdrowotnej. W tym przypadku, wnioskodawca objęty jest ubezpieczeniem emerytalnym, rentownym i wypadkowym, z tytułu zatrudnienia na pełen etat i nie ma obowiązku zgłaszania się do dobrowolnych ubezpieczeń społecznych. Wytyczne szczegółowe (1) nie wprowadzają żadnych dodatkowych warunków w zakresie ubezpieczeń w stosunku do powszechnie obowiązujących przepisów.
6	Czy zgodnie z podaną definicją inwestycji, zakup instrumentów muzycznych lub strojów ludowych będzie operacją inwestycyjną, czy nieinwestycyjną? Czy będzie to inwestycja nieprodukcyjna, dla której stowarzyszenie będzie mogło uzyskać wsparcie na poziomie 100%? Czy w tym momencie	Zakup instrumentów muzycznych lub strojów ludowych będzie operacją inwestycyjną nieprodukcyjną. Na taką inwestycję beneficjent inny niż JSFP będzie mógł otrzymać 100% dofinansowania. W okresie związania celem beneficjent zobowiązany jest do utrzymania zrealizowanej inwestycji co najmniej w okresie 5 lat od dnia wypłaty pomocy.

	wnioskodawcę obejmuje utrzymanie zrealizowanej inwestycji co najmniej w okresie 5 lat od dnia wypłaty pomocy (zgodnie z zapisami rozdz. IV, pkt. 2, ppkt.1)?	
7	W zakresie poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności przyznaje się, jeżeli operacja nie obejmuje m.in. inwestycji infrastrukturalnych. W rozdziale IV.3.2. ust. 12 pkt. 2 wskazano zaś „ewentualne obiekty infrastruktury powstające w ramach tych operacji będą ogólnodostępne”. O jakich ewentualnych obiektach infrastruktury jest tutaj mowa?	Zakres „Poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych oraz operacji produkcyjnych (zakresy 1-3)” zakłada, iż efekty operacji będą służyły zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej, a ewentualne obiekty infrastruktury powstające w ramach tych operacji będą ogólnodostępne. W ramach tego zakresu możliwe będą do realizacji np. inwestycje polegające na wyposażeniu istniejącego już obiektu infrastruktury (np. świetlice, przedszkola, boiska) lub inwestycje w obiekty infrastruktury ogólnodostępnej takie jak np. ławki, piaskownice, huśtawki, drabinki, śmietniki. Jednak informujemy, że rozważamy rozpoczęcie prac nad zmianą wytycznych szczegółowych (1), aby doprecyzować zapis dotyczący inwestycji infrastrukturalnych w zakresie poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności. Zmiany będą miały na celu uszczegółowienie zapisów oraz zapewnienie większej przejrzystości. Wytyczne podczas procesu zmiany zostaną poddane szerokim konsultacjom z wieloma podmiotami zaangażowanymi we wdrażanie interwencji LEADER.
8	Czy co najmniej dwa rekomendowane kryteria wyboru operacji muszą znaleźć się w każdym zestawie kryteriów opracowanym przez LGD, czy wystarczy, że np. w zakresie start DG premiovane będą operacje innowacyjne (kryt. 4.7), a w zakresie poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej premiovane będą operacje ograniczające presję na środowisko (kryt. 4.2)?	Rekomendowane zastosowanie dwóch kryteriów wyboru operacji dotyczy każdego naboru oddzielnie. Nabory wniosków będą ogłaszane odrębnie dla poszczególnych zakresów wsparcia. Czyli dla każdego zakresu - dwa kryteria wyboru operacji.
9	Czy istnieją formalne ograniczenia/wykluczenia uniemożliwiające przyznanie pomocy wnioskodawcom, którzy zamierzają oddzielnie ubiegać się o pomoc w ramach poszczególnych zakresów wsparcia w obrębie jednej lokalizacji? Czy jest możliwość ubiegania się przez dwóch wnioskodawców o pomoc na realizację operacji zlokalizowanych w jednym gospodarstwie?	Istnieje możliwość ubiegania się przez dwóch wnioskodawców o pomoc na realizację operacji zlokalizowanych w jednym gospodarstwie. Na przykład operacje w zakresie rozwój GA oraz start ZE byłyby komplementarne w stosunku do siebie, dzięki czemu można byłoby uzyskać efekt synergii. Takie operacje mogą stanowić wartość dodaną dla obszaru objętego daną LSR.

10	W definicji dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego znajduje się zapis „uznanymi przez LGD za ważne dla społeczeństwa z danego obszaru oraz wartości zachowania dla przyszłych pokoleń”. W jakim dokumencie LGD ma wskazać te uznane przez siebie elementy dziedzictwa? Czy LGD w ogóle musi je gdzieś opisywać?	Zgodnie z definicją dziedzictwa kulturowego znajdującą się w wytycznych szczegółowych (1), dziedzictwo kulturowe to obiekty zabytkowe lub kulturalne (związane z kulturą jako artystyczną i umysłową działalnością człowieka i jej wytworami) oraz dobra materialne i niematerialne kultury wraz ze związanymi z nim wartościami duchowymi, zjawiskami historycznymi lub obyczajowymi, uznanymi przez LGD za ważne dla społeczeństwa z danego obszaru oraz wartości zachowania dla następnych pokoleń. LGD wskazuje oraz opisuje elementy składające się na dziedzictwo kulturowe, które uznaje za ważne dla społeczeństwa w dokumencie jakim jest LSR.
11	Jak liczymy rok wstecz?	Zgodnie z art. 112 Kodeksu cywilnego (8), termin oznaczony w tygodniach, miesiącach lub latach kończy się z upływem dnia, który nazwą lub datą odpowiada początkowemu dniowi terminu, a gdyby takiego dnia w ostatnim miesiącu nie było - w ostatnim dniu tego miesiąca. Jednakże przy obliczaniu wieku osoby fizycznej termin upływa z początkiem ostatniego dnia. Czyli rok wstecz od 15 grudnia 2024 r. to 15 grudnia 2023 r.
12	Czy otrzymamy wzór regulaminu naboru?	W dniu 8 października 2024r. odbyło się I spotkanie Grupy Tematycznej Leader (GTL), na którym przewodniczący GTL ustalił, że w pierwszej kolejności propozycja regulaminu zostanie przygotowana przez LDG i przekazana do dalszej konsultacji do przedstawicieli grupy roboczej przy Konwencji Marszałków Województw RP. Finalna wersja regulaminu zostanie zatwierdzona na drodze uchwały na kolejnym posiedzeniu GTL.
13	Czy w przypadku beneficjenta JSFP obowiązuje limit dotyczący kwoty pomocy na operację?	Zgodnie z częścią IV.1 ust. 2 pkt. 4 wytycznych szczegółowych w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach PS WPR dla interwencji I.13.1 LEADER/RLKS– komponent Wdrażanie LSR (1), pomoc na operację z zakresu poprawy dostępu do małej infrastruktury publicznej przyznaje się w wysokości nie wyższej niż kwota maksymalna określona przez LGD w regulaminie naboru, przy czym nie wyższej niż 500 tys. zł. Limit ten odnosi się do zakresu operacji i nie ma znaczenia kto jest beneficjentem. Jednocześnie informuję, że zgodnie z częścią IV.1 ust. 7 wytycznych szczegółowych (1), suma pomocy dla jednego beneficjenta oraz wypłaconych mu grantów nie może przekroczyć 500 tys. zł w okresie realizacji PS WPR, jednak tego limitu nie stosuje się do JSFP. To oznacza, że beneficjent JSFP, który złoży wniosek na kwotę 500 tys. zł. będzie mógł składać wnioski w kolejnych naborach, jeśli takie będą. Dodatkowo zwracam uwagę, że zgodnie z częścią IV.1 ust. 8 wytycznych szczegółowych (1), suma pomocy na operacje realizowane przez JSFP, inne niż operacje realizujące koncepcje SV, nie może przekroczyć 40% środków, z których finansowana jest strategia rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.
14		

	Czy w przypadku operacji realizowanej przez JSFP z budżetu LSR „schodzi” 75% czy 100%?	Wysokość środków finansowych na wdrażanie LSR, o których mowa w § 5 ust. 2 pkt 1 umowy ramowej, oznacza wysokość środków publicznych. Na środki finansowe przeznaczone na wdrażanie LSR składają się środki EFRROW – 55% oraz środki współfinansowania krajowego – 45%. W przypadku JSFP źródłem środków ww. współfinansowania krajowego jest zarówno budżet państwa (20%) jak i wkład własny JSFP (25%). Oznacza to, że wydatki na operacje realizowane przez JSFP obejmują sumę kwot pomocy w proporcji – 75% (55% EFRROW + 20% budżet państwa) do 25% (wkład własny beneficjenta) kosztów kwalifikowalnych operacji, to oznacza, że z budżetu LSR schodzi 100% środków. W związku z tym, że wkład własny JSFP (25%) jest, z punktu widzenia całościowego zarządzania finansowego PS WPR 2023-2027, częścią krajowych środków publicznych, to powinien on być również uwzględniony przy określaniu limitu 40% na operacje realizowane przez JSFP.
15	Czy sprawdzamy teraz, że wnioskodawca jest obywatelem państwa członkowskiego Unii Europejskiej (UE) (podejmowanie działalności) oraz pełnoletności? Wytyczne nie wskazują.	Na dzień dzisiejszy wytyczne szczegółowe (1) nie wykluczają obywateli kraju niebędącego członkiem UE z otrzymania pomocy w ramach podejmowania działalności gospodarczej w ramach interwencji LEADER/RLKS PS WPR. Jednak informujemy, że rozważamy rozpoczęcie prac nad zmianą wytycznych szczegółowych (1), których celem jest wprowadzenie bardziej precyzyjnych warunków przyznania pomocy. Zmiany te mogą dotyczyć m.in. zawężenia grupy osób uprawnionych do otrzymania wsparcia ze środków EFRROW, do obywateli krajów będących członkami UE. Wytyczne podczas procesu zmiany zostaną poddane szerokim konsultacjom z wieloma podmiotami zaangażowanymi we wdrażanie interwencji LEADER/RLKS PS WPR. Zgodnie z art. 11, 12 oraz 17 kodeksu cywilnego osoby niepełnoletnie mają ograniczoną zdolność do czynności prawnych. Oznacza to, że nie mogą samodzielnie podejmować niektórych decyzji prawnych takich jak podpisywanie umów czy wnioskowanie o dotacje, chyba że działają przez swoich przedstawicieli ustawowych (np. rodziców lub opiekunów prawnych).
16	Proszę o doprecyzowanie typu wnioskodawców do poszczególnych zakresów (włączenie społeczne seniorów, poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności, kształtowanie świadomości obywatelskiej, ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi). Określenie typu wnioskodawcy dla poszczególnych zakresów umożliwi określenie limitu pomocy w ramach PS WPR.	W ramach wymienionych zakresów wsparcia: włączenie społeczne seniorów, poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności, kształtowanie świadomości obywatelskiej, ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi katalog potencjalnych beneficjentów jest szeroki. W szczególności mogą to być osoby prawne, w tym organizacje pozarządowe, jednostki sektora finansów publicznych, mikro- i małe przedsiębiorstwa lub LGD (w ramach projektów grantowych lub operacji własnych) oraz jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną.

17	Proszę o doprecyzowanie, w przypadku których zakresów wsparcia i dla jakich wnioskodawców (interwencja I.13.1 LEADER) będzie możliwość uzyskania dofinansowania wynoszącego 100% kosztów kwalifikowalnych dla wymienionych w Wytycznych szczegółowych rodzajów operacji.	W ramach interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność możliwość uzyskania dofinansowania wynoszącego do 100 % kosztów kwalifikowalnych w przypadku operacji nieinwestycyjnych lub obejmujących inwestycje nieprodukcyjne, będą mogli uzyskać beneficjenci inni niż JSFP, czyli np. organizacje pozarządowe takie jak stowarzyszenia czy fundacje. Taka intensywność wsparcia będzie możliwa do uzyskania w zakresach: 1) poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności; 2) poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej; 3) kształtowanie świadomości obywatelskiej; 4) włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji; 5) ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi; 6) przygotowanie projektów partnerskich. Dofinansowanie wynoszące do 100 % kosztów kwalifikowalnych jest także możliwe do uzyskania przez LGD w ramach projektu grantowego, w tym w zakresie przygotowanie koncepcji inteligentnych wsi (SV), gdzie z kolei grantobiorca otrzymuje grant w postaci stawki ryczałtowej w wysokości 4 tys. zł na przygotowanie jednej koncepcji SV.
18	„Wiele obiektów ogólnodostępnych typu świetlica, ośrodki kultury, obiekty sportowe nie spełnia standardów dostępności, w związku z tym, w LSR planowane są projekty w zakresie przebudowy elementów infrastruktury publicznej np. dobudowa windy, dobudowa podjazdu, rozbudowa parkingów z miejscami dla niepełnosprawnych. Czy są przepisy uniemożliwiające realizację takich inwestycji przez JSFP?”	W interwencji LEADER/RLKS mogą wystąpić koszty związane z zapewnieniem dostępności osobom z niepełnosprawnościami. Osoby z niepełnosprawnościami zostały ujęte w katalogu osób w niekorzystnej sytuacji. W ramach kryteriów wyboru operacji premiowane mogą być operacje dedykowane dla mieszkańców obszarów wiejskich, wykluczonych społecznie ze względu na przynależność do zdiagnozowanych w LSR grup w niekorzystnej sytuacji. Dlatego koszty związane z zapewnieniem dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami mogą występować w operacjach w ramach wszystkich zakresów dla interwencji LEADER/RLKS. Operacja może pokrywać koszty dostępności, ale to w jakiej części, zależy m.in. od tego jaki jest cel operacji. Realizacja operacji powinna służyć zwiększeniu dostępności dla lokalnej społeczności w ramach zdiagnozowanych potrzeb w tym zakresie.

ZARZĄDZANIE

1	Czy prawidłowym jest rozliczanie kosztów zarządzania wynikających z „umowy ramowej” poprzez zastosowanie podziału kosztów pomiędzy dwa projekty finansowane w ramach dwóch funduszy, tj. EFRROW oraz EFS+ w taki sposób, iż część wydatków związanych z zarządzaniem LSR będzie ponoszona w 100% ze środków EFS+ (wraz z wymaganym od LGD wkładem własnym wynoszącym 5%), zaś część wydatków będzie ponoszona w 100% ze środków EFRROW?	Prawidłowe jest rozliczanie kosztów zarządzania poprzez zastosowanie podziału kosztów pomiędzy dwa fundusze, przy czym należy pamiętać o wymaganym, zgodnie z wytyczną szczegółową dla komponentu Zarządzanie LSR w ramach PS WPR (12), minimum etatów i ponoszeniu kosztów zatrudnienia pracowników.
2	Czy obowiązkowe jest zastosowanie rozwiązania polegającego na tym, iż każdy pojedynczy wydatek tj. koszt zarządzania np. czynsz za wynajem biura, opłata za zakup znaczków pocztowych, wynagrodzenie prowadzącego szkolenie ma być finansowany z dwóch źródeł (EFRROW i EFS+)?	W zakresie środków EFRROW nie ma obowiązku proporcjonalnego dzielenia pojedynczych wydatków związanych z prowadzeniem biura LGD na dwa źródła finansowania. Natomiast konieczne jest spełnienie zobowiązań wynikających z wytycznych szczegółowych (12) oraz umowy o przyznaniu pomocy w ramach interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Zarządzanie LSR.
3	Czy LGD nie ma możliwości zdecydowania o sposobie podziału źródeł finansowania kosztów Zarządzania (obu funduszy – EFRROW i EFS+), szczególnie w sytuacji, w której w Regulaminie naboru wniosków (obu funduszy) nie narzucono konkretnego rozwiązania?	W opinii MRiRW, LGD ma możliwość decydowania o sposobie podziału źródeł finansowania kosztów Zarządzania LSR. Należy jednak pamiętać, że warunkiem wypłaty pomocy jest realizacja przez LGD zobowiązań określonych w wytycznych szczegółowych (12) i umowie o przyznaniu pomocy w ramach interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Zarządzanie LSR.

PODSTAWA PRAWNA:

- (1) Wytyczne szczegółowe w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Wdrażanie LSR
- (2) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2023 r. poz. 571)
- (3) Ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 90)
- (4) Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2024 r. poz. 497)
- (5) Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców (Dz.U. z 2024 r. poz. 236)
- (6) Wytyczne szczegółowe w zakresie przygotowania i realizacji projektów grantowych w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Wdrażanie LSR
- (7) Wytyczne podstawowe w zakresie pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027
- (8) Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. z 2024 r. poz. 1061)
- (9) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2115 z dnia 2 grudnia 2021 r. ustanawiające przepisy dotyczące wsparcia planów strategicznych sporządzanych przez państwa członkowskie w ramach wspólnej polityki rolnej (planów strategicznych WPR) i finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) i z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz uchylające rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 i (UE) nr 1307/2013 (Dz.U. L 435 z 6.12.2021, s. 1)
- (10) Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach hotelarskich oraz usługach pilotów wycieczek i przewodników turystycznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1944)
- (11) Ustawa z dnia 8 lutego 2023 r. o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (Dz.U. z 2024 r. poz. 261)
- (12) Wytyczne szczegółowe w zakresie przyznawania, wypłaty i zwrotu pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Zarządzanie LSR